

Základní škola, Libčická 10/658,
181 00 Praha 8 – Čimice

ŠKOLNÍ PROGRAM PROTI ŠIKANOVÁNÍ
včetně postupu školy při diagnostice a vyšetřování šikany

Dle Metodického pokynu MŠMT ČR k řešení šikanování ve školách a školských zařízeních č.j. MŠMT – 21149/2016, který je provázán s Metodickým doporučením k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, č.j. 21291/2010-28

Program proti šikanování je otevřený a v průběhu školního roku 2018 -2019 bude nadále ověřován, upravován a doplňován.

Ředitelka školy: Mgr. Štěpánka Sýkorová

Vypracovaly metodičky prevence:

- Mgr.Šárka Menclová (1. stupeň)
- *Mgr.Michaela Kratochvílová (2. stupeň)*

Obsah:

- 1) Charakteristika Školního programu proti šikanování
- 2) Charakteristika šikanování
- 3) Odpovědnost
- 4) Ochranný režim
- 5) Prevence v třídnických hodinách
- 6) Prevence ve výuce
- 7) Prevence ve školním životě mimo vyučování
- 8) Spolupráce s rodiči
- 9) Školní poradenské pracoviště (ŠPP)
- 10) Vztahy se školami v okolí
- 11) Evaluace
- 12) Schéma programu proti šikanování

Přílohy:

Příloha č. 1 Krizový plán a postupy řešení šikanování

Příloha č. 2 Školní preventivní program proti šikanování
Informace pro rodiče

Příloha č. 3 Informační leták pro žáky

Příloha č. 4 Spolupracující organizace

1) Charakteristika Školního programu proti šikanování

Tento program proti šikanování slouží k vytvoření bezpečného, respektujícího a pomoc a spolupráci poskytujícího prostředí v naší škole. Zaměřuje se především na prevenci šikany a nabízí postupy řešení šikanování. Je nedílnou součástí Minimálního preventivního programu školy.

Šikanování je mimořádně nebezpečná forma násilí, která ohrožuje základní výchovné a vzdělávací cíle školy. Na rozdíl od jiných druhů násilí je šikana zvláště zákeřná, protože často zůstává dlouho skrytá. Vzhledem k tomu, že šikana se v zárodečných fázích vyskytuje téměř v každé škole, je potřeba věnovat tomuto jevu zvláštní pozornost. Důraz je nutné zaměřit na vytváření dobrých vztahů uvnitř třídních kolektivů, zabývat se vztahy v třídních kolektivech ještě před vznikem šikanování. Na prevenci šikany i při řešení jednotlivých případů spolupracují pedagogičtí pracovníci podle předem dohodnutých postupů. Škola je povinna řešit šikanu ve škole a na akcích pořádaných školou. Mimo školu je to věc policie a rodičů.

Prevenčí zde není myšleno pouze předcházení šikanování, ale i jeho řešení na všech úrovních vývoje. Jde tedy o vybudování ucelené ochrany dětí a dospívajících před týráním spolužáků. Nejdůležitější podmínkou úspěšného programu je celoškolní přístup. Jestliže má škola děti chránit před šikanováním, potom musí všichni její pracovníci tento úkol přijmout za svůj a spolupracovat na něm. Jednotlivec může pouze „hasit požáry“.

Školní program proti šikanování se zaměřuje na specifickou primární prevenci a prevenci sekundární, jedná se o program speciální prevence. Těžiště specifické primární prevenci je v práci třídních učitelů. Jejím úkolem je posílení imunity proti nákaze šikanování. Důležitou úlohu zde hrají výukové předměty, které mají významný vztah k prevenci sociálně-nežádoucích jevů. Sekundární prevence pak zahrnuje především diagnostiku a léčbu šikany. Počáteční stádia diagnostikují a léčí třídní učitelé, výchovný poradce a metodik prevence, u pokročilé šikany musí proběhnout spolupráce školy s odborníky.

2) Charakteristika šikanování

Jako šikana se označuje každé chování, které splňuje tyto znaky:

- je cílené vůči jedinci nebo skupině žáků = oběti
- jeho záměrem je oběti ohrožit, ponížit či zastrašit
- je obvykle opakované, často dlouhodobé
- existuje jedinec či skupina, jimž přináší prospěch nebo uspokojení = agresoři
- oběť se mu neumí bránit a dlouhodobě trpí

Šikanování se ve své zárodečné formě vyskytuje prakticky na všech školách. Pocit bezpečí každého jedince a jeho začlenění do kolektivu je základní podmínkou vytváření produktivního prostředí a dobrého sociálního klimatu třídy a školy. Šikanování v jakékoliv formě nesmí být pracovníky školy akceptováno. Všechny školy a školská zařízení mají povinnost předcházet všem náznakům násilí a šikanování.

Projevy šikanování

Šikanování má ve svých projevech velice různou podobu. Mezi základní formy šikanování patří:

- **Verbální šikana**, přímá a nepřímá – psychická šikana = slovní útoky v podobě nadávek, pomluvy, ponižování, vyhrožování, kybershikana (děje se pomocí ICT technologií).
- **Fyzická šikana**, přímá a nepřímá = fyzické útoky, ničení majetku oběti, vydírání, krádeže, sexuální obtěžování až zneužívání, demonstrativní přehlížení oběti a její ignorování).
- **Smíšená šikana** (kombinace verbální a fyzické šikany) = násilné a manipulativní chování či příkazy apod.

Stadia šikanování

První stádium se v podstatě odehrává v jakékoliv skupině. Všude je někdo neoblíbený, na jehož úkor je prima si dělat "legrácky". Pak to ale jde dál, skupina si najde jakéhosi „otloukánka“. Třetí stádium už je klíčové – vydělí se jádro útočníků a systematicky začne šikanovat nejvhodnější oběti. Do této chvíle lze věci jasně řešit. Následně ale dojde k bodu zlomu, kdy se šikanování stane nepsaným zákonem i pro

opravdu slušné děti a celá skupina se stává krutou. V pátém stadiu – totalitě – se stane šikanování skupinovým programem.

První stadium:

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet drobné legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

Druhé stadium: Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích, kdy ve skupině stoupá napětí, začnou někteří žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevují se ponejvíce prvky fyzické agrese.

Třetí stadium (klíčový moment): Vytvoření jádra

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Tito šířitelé “viru” začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nejvhodnější oběti. V počátku se stávají jejich oběťmi ti, kteří jsou v hierarchii třídy nejnižší, tedy ti “slabí”.

Čtvrté stadium: Většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem, kterému se málokdo dokáže postavit. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

Páté stadium: Totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako noru přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává forma “vykořisťování”. Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí - “otrokáře” a “otroky”. Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná.

Stadia šikanování podle Michala Koláře: Bolest šikanování (Portál)

Šikanou tedy není:

- jednorázová rvačka, nevhodný vtip či konflikt, byť s převahou jedné strany
- vyčlenění dítěte z kolektivu, pokud není motivováno snahou ublížit či pobavit se na jeho úkor

Přehled projevů onemocnění kolektivu

	Počáteční stadium	Pokročilé stadium
Oběť	Otevřeně mluví o tom, co se stalo.	Ustrašení, zapírají, svá zranění apod. vysvětlují naprosto nepravděpodobnými výmluvami.
Svědkové	Vyjadřují nesouhlas se šikanováním, pravdivě vypovídají.	Odmítají vypovídat (bojí se), nic neviděli, neslyšeli, výpovědi působí podezřele.
Ostatní členové skupiny	Projevují soucit s obětí a neférovost ubližování silnějším slabším.	Oceňují agresory, hledají pro ně polehčující okolnosti.
Atmosféra ve skupině	Malá soudržnost, nespolupráce, omezená svoboda projevu a názoru. Atmosféra přesto ještě živá.	Těžká atmosféra strachu, napětí, nsvobody. Špatně se zde dýchá.

Šikana a škádlení:

Vnitřní rozdíl mezi šikanou a škádlením je veliký. Jestliže svého kamaráda škádlím, tak očekávám, že to bude legrace nejen pro mě, ale i pro něj. Ale když vidím, že to jako legraci nebere, že je zraněný, pak pocítím lítost a omluvím se mu. U šikany je to obráceně. Agresor chce druhému ublížit, chce ho ranit a má z toho radost. Nejenom, že se mu neomluví, ale své chování opakuje a většinou násilí stupňuje. Rozhodnout, zda se jedná o šikanu a nejde jen o škádlení, je velmi důležité pro první orientaci a především nápravu. Není tak důležité, jak se závažnost situace jeví nám – děti mají svůj svět. Rozhodující pro posouzení, zda jde o šikanu, je subjektivní vnímání agresora a oběti, tedy na jedné straně prospěch a potěšení, na druhé rostoucí utrpení.

Škádlení

- Člověk se může bránit a může škádlení opětovat.
- Člověk se baví nebo prožívá lehké naštvání.
- Když dáme jasně najevo, že je nám to nepříjemné, škádlení přestane.
- Cílem škádlení je zábava pro všechny, i pro toho, kdo je škádlen.

Šikana

- Pokud by se člověk bránil nebo ubližování oplatil, násilí se proti němu obyčejně vystupňuje.
- Oběť prožívá strach, ponížení. Může prožívat i naštvání, nicméně pocity bezmoci, strachu, studu a ponížení převažují.
- Když dá oběť jasně najevo, že je jí to nepříjemné, útočníci klidně pokračují dál.
- Šikana je samoúčelná, jejím jediným cílem je zdeptat a zotročit oběť.

3) Odpovědnost

Odpovědnost školy a pedagogických pracovníků

Škola či školské zařízení má jednoznačnou odpovědnost za žáky. V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 565/2004 Sb. (školský zákon), jsou školy a školská zařízení povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví žáků v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit. Z tohoto důvodu musí pedagogický pracovník šikanování mezi žáky předcházet, jeho projevy neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnout okamžitou pomoc.

Z hlediska trestního zákona může šikanování žáků naplňovat skutkovou podstatu trestných činů či provinění vydírání (§ 235), omezování osobní svobody (§ 213), útisku (§ 237), ublížení na zdraví (§ 221-224), loupeže (§ 234), násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci (zvláště § 197a), poškozování cizí věci (§ 257), znásilnění (§ 241), kuplířství (§ 204) apod.

Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, se vystavuje riziku trestního postihu pro neoznámení, případně překažení trestného činu (§ 168, 167 trestního zákona), nadřování (§ 166 tr. zákona) či schvalování trestného činu (§ 165 tr. zákona), v krajním případě i podněcování (§ 164 tr. zákona). Skutkovou podstatu **účastenství na trestném činu** (§ 10 tr. zákona) může jednání pedagogického pracovníka naplňovat v případě, že o chování žáků věděl a nezabránil spáchání trestného činu např. tím, že ponechal šikanovaného samotného mezi šikanujícími.

Odpovědnost rodičů

Může být stanovena v souladu s trestním zákonem, který stanoví odpovědnost rodičů zanedbávajících výchovu svých dětí. Podle trestného činu **ohrožení mravní výchovy dítěte** lze postihnout rodiče, jejichž děti se dopouštějí protispolečenského a asociálního jednání.

Školy a školská zařízení v prevenci šikanování

Základem prevence šikanování a násilí na školách je podpora pozitivních vzájemných vztahů mezi žáky (a mezi žáky a učiteli). Školy a školská zařízení při efektivní realizaci prevence šikanování usilují o vytváření bezpečného prostředí a za tímto účelem:

- podporují solidaritu a toleranci
- podporují vědomí sounáležitosti
- posilují a vytváří podmínky pro zapojení všech žáků do aktivit třídy a školy
- uplatňují spolupráci mezi dětmi a rozvíjí jejich vzájemný respekt
- posilují a vytváří podmínky pro zapojení všech žáků do aktivit třídy a školy
- rozvíjí jednání v souladu s právními normami a s důrazem na právní odpovědnost jedince

4) Ochranný režim

Ochranný režim vychází především ze zákona 561/2004 Sb., Školský zákon v platném znění, dále z platného znění vyhlášky 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, ze zákona č. 359/1999 Sb., O sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, z Metodického pokynu ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení – č.j. MŠMT 21149/2016 a školního řádu ZŠ Libčická.

Působnost ochranného režimu ve škole má část preventivní a část, která řeší i ochranu obětí a svědků případných nežádoucích jevů, postupy řešení nežádoucích jevů, jejich postihování včetně postupů k jejich možnému zamezení. Vychází z principu stejného přístupu ke všem dětem a je stejná jak v průběhu vyučování, tak při mimoškolních činnostech i na akcích školy.

Hlavním smyslem je ochrana všech žáků před projevy šikany a jinými nežádoucími soc.- než. jevy, a respekt k normám vedoucím k vytváření pozitivního klimatu ve škole.

Preventivní část je založena na:

- důkladném zmapování prostor,
- zmapování organizace vyučování, mimoškolních činností a znalosti třídních kolektivů,
- jednotném a důsledném přístupu pedagogického kolektivu,
- znalosti pravidel chování jak žáky, tak rodiči,
- jejich dodržování a respektování ze strany všech vyučujících
- znalosti následných postupů a postihů v případě nerespektování pravidel chování

Základní principy:

- Žáci se po celý průběh vyučování i v průběhu mimoškolní a zájmové činnosti nacházejí v prostorách, kde je zajištěn dohled dospělými osobami.
- Pedagogičtí pracovníci mají povinnost zajištění dozoru dle plánu na příslušný školní rok a povinnost nahlášení změny v případě nemožnosti vykonávat dozor. Plán dozoru zpracovává ZŘ+ŘŠ a vyvěšuje jej ve sborovně a jídelně tak, aby s ním mohli být všichni včas seznámeni.

- Na akcích mimo školu (koncerty, výlety, kurzy a pobyty) má povinnost dozoru učitel doprovázející třídu (skupinu).
- V případě kurzů pak rozpis dozorů určuje vedoucí kurzu a ten předkládá řediteli plán obsahující rozpis dozorů.
- Všechna pravidla týkající se vzájemných vztahů mezi žáky, žáky a učiteli i rodiči a učiteli jsou zakotvena ve Školním řádu, se kterým jsou všichni žáci i rodiče seznamováni. Je rovněž vyvěšen na webových stránkách školy.
- Pravidla tříd zpracovávají jednotlivé třídy za pomoci třídních učitelů a ta jsou vyvěšena v jednotlivých kmenových třídách.

Ve školním řádu jsou ukotvena i pravidla pro zacházení s mobilními telefony a výpočetní technikou. Cílem těchto pravidel je prevence kyberšikany a podvádění při testování žáků. Žákům je umožněno použít technologií za jasně daných podmínek.

Všechny náznaky závadového chování jsou řešeny neprodleně po zjištění. Žáci mají kdykoliv možnost obrátit se s problémy na vyučující, vedení školy a ŠPP.

V případě šetření sociálně-nežádoucích jevů jsou pak po jeho ukončení rodiče vyzváni k jednání, kde jsou seznámeni s výsledkem, opatřeními, popřípadě s udělenými kázeňskými opatřeními. Z tohoto jednání je jim pak předána kopie písemného zápisu.

Ochranný režim případných obětí a svědků je pak řešen především:

- důkladnou informovaností pedagogického sboru
- zajištěním ochrany informací od žáků a individuálně nastaveným režimem, který spočívá v přítomnosti učitele i v době přestávek u žáků
- zintenzivněním dohledu v době přestávek na rizikových místech
- přidělením partnera pro pohyb domů ze školy
- úpravu pobytu na WC u agresorů a oběti

Ředitelé škol a školských zařízení odpovídají za systémové aktivity školy v oblasti prevence šikanování a násilí.

Ředitelé:

- **zajistí vzdělávání pedagogických i nepedagogických pracovníků** v akreditovaných kurzech k problematice šikanování
- **zajistí** v souladu s pracovním řádem **dohled nad žáky** – především v prostorách, kde by k šikanování mohlo docházet
- **zajistí seznámení žáků a pedagogických pracovníků s negativními důsledky šikanování**, a to jak pro jeho oběti a pachatele, tak i pro celý třídní (školní) kolektiv – za zvlášť nebezpečnou je třeba považovat tendenci podceňovat počáteční projevy šikanování
- **zajistí doplňování školní knihovny** o literaturu z oblasti problematiky násilného chování a šikanování

Pedagogičtí pracovníci:

- vedou důsledně a systematicky žáky k osvojování norem mezilidských vztahů založených na demokratických principech, respektujících identitu a individualitu žáka
- jedná se o výchovnou práci ve výuce, v třídnických hodinách, na výletech, ŠVP a adaptačních pobytech

5) Prevence v třídnických hodinách

- Každý pedagog, obzvláště TU, je odpovědný za vytvoření zdravého klimatu třídy.
- Žáci by měli znát pravidla práce ve skupině, vyjadřovat se slušně a otevřeně při zpětné vazbě. Pracuje se s pravidly tříd a dynamikou třídního kolektivu.

Pedagog je povinen:

- podporovat rozvíjení pozitivních vztahů mezi dětmi
- **jednat s dětmi jako s partnery**
- udržovat ovzduší důvěry mezi dětmi a pedagogy
- v kritických situacích dát jasně najevo, že špatné chování nelze tolerovat
- nebýt lhostejný k projevům agresivity
- informovat děti i rodiče, na koho se obrátit při problémech - třídní učitel, metodik prevence, výchovný poradce, schránka důvěry, vedení školy, linka důvěry
- třídní učitel by měl znát záliby svých žáků, zajímat se o to, jak tráví volný čas, a umět si s nimi o tom povídat, mají-li zájem, snažit se mít přehled o vzájemných vztazích ve třídě i mimo ni
- **součástí třídnických hodin může být diskuse, jaký je rozdíl mezi šikanováním a šikálením, hledání odpovědi, co mohou udělat ostatní a co já sám, abychom se ve třídě cítili bezpečně a v pohodě, řešení otázky, co by se dalo dělat společně zajímavého, kooperační hry, nakreslení jak by mohla vypadat oběť a jak agresor, čím se vyznačují, jak se chovají, jak pomoci**

TH budou ve školním roce 2016/2017 zařazovány individuálně a dle potřeby a četnost těchto hodin stanoví třídní učitel. Jde o celoroční práci se třídou v pravidelných intervalech. Témata TH jsou v kompetenci TU.

Cílem TH je:

- podpora pozitivní atmosféry a přátelských vztahů ve třídě,
- nastavit ve třídách pravidla chování a stále s nimi pracovat ,
- rozvoj spolupráce a komunikačních dovedností žáků,
- začlenění nových žáků a neprůbojných či opomíjených žáků do kolektivu,

- učit žáky aktivně řešit věci, které se jich týkají

Struktura třídnických hodin:

1. Úvodní aktivita – zklidnění žáků, „rozehřívací aktivita“, naladění žáků na práci.
2. Tematicky zaměřená aktivita – získání nových zkušeností.
- 3. Zakončení hodiny – vyjádření toho, co si žáci z hodiny odnášejí.**

6) Prevence ve výuce

Téma prevence šikany je zapracováno do školního vzdělávacího programu. K tomuto účelu jsou využity předměty, které se přímo vztahují k prevenci sociálně-nežádoucích jevů (výchova ke zdraví, výchova k občanství, prvouka). Částečně se prevence šikany objevuje také v jiných předmětech.

Povinností všech učitelů je budovat bezpečné vztahy mezi dětmi a eliminovat aktivity, které podporují agresivní chování a zvyšují napětí. Žáci jsou vedeni ke vzájemné spolupráci, otevřené komunikaci a práci s pravidly.

Postoje pedagogů – sebeúcta, profesní čest, sociální dovednosti, umění práce se skupinou, komunikační dovednosti

- **učitel – vzor**
- využití témat předmětů k získání znalostí, dovedností a postojů
- ověřování efektivity témat výuky zaměřené na životní dovednosti
- aplikace v každodennosti
- vztah k povinnostem
- práva a povinnosti
- sebehodnocení, sebepoznávání
- motivace a pracovní morálka
- prostor pro hodnocení učitele žáky
- jsem spravedlivý?
- co jsi ocenil?
- co by mělo být jinak?
- co ti při výuce nejlépe vyhovovalo?
- zařazování témat k posílení prevence do výuky:
- charakteristika kamaráda - ČJ – sloh, Rv, příklady v literatuře
- můj volný čas, moje rodina – Aj, Rv, Ov
- osobnosti v dějinách, poučení z historie – D
- týmová spolupráce, pomoc a povzbuzení slabšího – Tv
- životní prostředí, příklady z říše zvířat – Př
- poznávání jiných kultur, cestování – Z
- tolerance, rodina, život – Ov
- pozorování

7) Prevence ve školním životě mimo vyučování

- výlety, exkurze, návštěvy divadla, kina, práce s dětmi v zájmových kroužcích
- zaměřit se na tvořivou atmosféru a minimalizovat chvíle, kdy se žáci začínají nudit
- vytvořit splnitelné cíle, které skupina krok po kroku dokáže plnit
- **při společných akcích respektovat a dodržovat:**
- společně předem připravená pravidla - řídí se jimi jak žáci, tak i učitelé
- rozdělení žáku do menších skupin – každý odpovídá za každého
- problémové žáky rozdělit do ostatních skupin tak, aby se k sobě nedostali potencionální agresoři a oběti
- rizikové typy pověřit drobným úkolem
- učitel je se skupinami v neustálém kontaktu - všímat si, zda žák nevyhledává
- častější přítomnost učitele
- společné hodnocení chování skupiny
- v problémových skupinách posílit pedagogický dozor
- výjezdní třídní akce – adaptační programy, výlety, exkurze
- **propojení aktivit školy s rodičovskou veřejností**

8) Spolupráce s rodiči

Pokud rodiče informují školu o podezření na šikanování, je za odborné vyšetření záležitosti zodpovědný ředitel školy. Při nápravě šikanování je potřebná spolupráce vedení školy, školního metodika prevence, výchovného poradce a dalších pedagogických pracovníků, jak s rodinou oběti, tak i s rodinou agresora. Při jednání s rodiči dbají pedagogičtí pracovníci na taktní přístup a zejména na zachování důvěrnosti informací.

Škola se snaží systémově spolupracovat s rodiči těmito prostředky:

- vzájemné informování - ze strany školy v případě, že se šikana objeví a ze strany rodičů v případě, že zpozorují nějaký problém
- vzájemná spolupráce při řešení problémů
- třídní schůzky, konzultační hodiny, individuální rozhovory, informační nástěnky, webové stránky školy, písemně formou dopisů
- neodkladné informace jsou rodičům sdělovány telefonicky a prostřednictvím

zápisů v elektronické žákovské knížce

- s problematikou a projevy šikany jsou zákonní zástupci seznamováni třídním učitelem na třídních schůzkách a je jim doporučeno, jak postupovat při podezření na šikanu dítěte
- prostřednictvím ŽK jsou rodiče seznamováni s aktuální nabídkou a účastí jednotlivých tříd v preventivních programech zaměřených na vztahy a klima ve třídě
- každý vyučující nabízí rodičům možnost konzultace s rodiči na základě předchozí domluvy
- u závažnějších problémů žáků jsou rodiče přizváni k výchovné komisi
- snažíme se o zapojení rodičů do aktivit školy – Vánoční, Velikonoční dílny – trhy, akce školní družiny a výchovné koncerty
- snažíme se navázat kontakt již s rodiči našich budoucích žákůschůzky s rodiči budoucích školáků a kurzy pro předškoláky před zahájením školní docházky
- kontaktní údaje školy jsou uvedeny na webových stránkách školy, žáci 1.-3. třídě v Notýsku

8) Školní poradenské pracoviště (ŠPP)

ŘŠ, ZŘ, VP, ŠMP, školní psycholog a školní etoped vytváří poradenské služby, v rámci kterých jsou poskytovány individuální a skupinové žákům, rodičům i pedagogům.

Úkolem metodika prevence je garance tvorby a evaluace speciálního programu proti šikaně ve spolupráci s ostatními členy ŠPP. Náplní práce v této oblasti je také:

- spolupráce s třídními učiteli a vyučujícími
- zajištění vzdělávacích programů pro pedagogy
- dotazníková šetření
- pomoc okrajovým a izolovaným žákům
- diagnostika problémových tříd a navržení odpovídajících programů od spolupracujících institucí
- individuální práce s protagonisty šikanování
- práce s rodinou, rodiči obětí a agresorů
- spolupráce s institucemi, které se přímo podílejí na prevenci šikanování
- zajištění metodických pomůcek a materiálů
- vedení evidence žáků v péči poradenského pracoviště

10) Vztahy se školami v okolí

Zodpovědnost školy za šikanování, které se odehrává přímo ve škole, se nedá oddiskutovat. Některé těžkosti nastávají v případě násilí mimo školu, neboť neexistuje ostrá hranice mezi školními a mimoškolními šikanami. Jako mimoškolní šikanu označujeme násilí, které se děje mimo areál školy, nicméně má nějaký významný vztah ke škole. Z tohoto titulu může být škola vtažena do řešení případu a její postup musí být více či méně nestandardní.

Prakticky může jít například o případy, kdy agresoři a oběti jsou z jiných škol nebo parta násilníku z jedné školy systematicky terorizuje děti na sídlišti. V takovém případě je zapotřebí navázat spolupráci s vedením školy, odkud další protagonisté šikanování jsou. Významnou úlohu zde hraje spolupráce se sociálními kurátory a PČR.

11) Evaluace

Každý intervenční program vyžaduje zpětnou vazbu, která ověří míru jeho funkčnosti a efektivitu. V našem programu proti šikanování je evaluace realizována především prostřednictvím otevřených diskuzí s dětmi a popřípadě i formou dotazníků, které žáci vyplňují v rámci hodin zaměřených na práci s klimatem třídy a v třídnických hodinách.

Na zpětné vazbě se podílí nejen třídní učitelé, ale všichni pedagogové, kteří v konkrétní třídě vyučují.

Vyhodnocení se děje pravidelně jednou ročně a jeho výstupy obsahuje hodnocení MPP i výroční zpráva školy. Případné náměty na úpravu ŠPPŠ nebo školního řádu jsou pak následně přeneseny do těchto dokumentů formou jejich aktualizace.

Na vyhodnocení se podílí ŠPP a vedení školy.

12) Schéma programu proti šikanování

bezpečné sociální klima		
specifická primární a sekundární prevence	celoškolní přístup	klíčová opatření

zmapování situace	
a motivování pedagogů ke změně	
společný postup při řešení šikanování	prevence ve výuce
školní poradenské pracoviště	prevence v třídnických hodinách prevence ve školním životě mimo vyučování
ochranný režim	spolupráce s rodiči
společné vzdělávání	vztahy s okolními školami
spolupráce s externími organizacemi	evaluace

PŘÍLOHA Č. 1

Krizový plán a postupy řešení šikanování

A) Počáteční šikana = pedagog se o šikaně od někoho dozví

OVĚŘENÍ SITUACE

1. Kontaktovat rodiče

- zavolat zákonným zástupcům (ne v přítomnosti oběti) – provádí TU a informuje ŠMP a vedení školy (provést zápis do Deníku prevence);
- při rozhovoru s rodiči nemluvit o šikaně, pouze si ověřit signály (změny v chování, nechů chodit do školy, noční děsy, zhoršení prospěchu ...)
- upozornit, že se o tom žák nemá dozvědět (aby se to nedoneslo do třídy) vyžádat si souhlas zákonných zástupců k vyšetřování, zdůraznit zájem na bezpečí žáka!

2. Najít kolegy (ŠMP, VP, ZŘ či ŘŠ), kteří budou spolupracovat na šetření.

(Třídní učitel spolupracuje, ale nesmí být hlavní vyšetřovatel.)

3. Nalezení vhodných informátorů

- Obezřetně promluvit s vhodnými spolužáky tak, aby se to nedoneslo třídě (nejvhodnějšími informátory jsou průměrní žáci, ne hvězdy, ne podprůměrní).

4. Nalezení vhodných svědků

- Promluvit s více žáky, popřípadě je požádat, zda-li by to mohli dosvědčit.

Nenaléhat!

VYŠETŘOVÁNÍ

- upozornit na provádění zápisu
- netlačit, nechat je říci to, co chtějí
- mít vždy při vyšetřování třetí osobu (svědka) proti obvinění ze strany rodičů
- začít vyšetřování se „zdravým jádrem“, nikdy nezačínat agresory

Rozhovor se svědky

- svědky vyslechnout postupně, pokud se rozcházejí ve výpovědi je možná konfrontace všech svědků, navodit atmosféru podpory a povzbuzení, že jejich spolupráce nebude prozrazena a je zajištěna jejich bezpečnost, vše si zapisovat

Rozhovor s obětí

- rozhovor provést na místě, které je bezpečné, sedět vedle sebe jako partneři, bez třetí osoby
- bez nátlaku! (zeptat se, jak se mu daří, co se děje doma ..., mluvit o pocitech –
- „*Mám pocit, že se ve třídě necítíš dobře, chceš mi o tom něco říct?*“ apod.)
- sdělit oběti možnosti řešení a nechat oběť vybrat: a) metoda usmíření, b) metoda vnějšího nátlaku

Rozhovor s agresory

- agresor se po rozhovoru nesmí vrátit zpět do třídy!

1. Zahřívací předkolo

- sednout si proti agresorovi, říct mu to „natvrdo“, chtít vědět, co všechno dělal, upozornit na zapisování, potom mlčet!

2. Monolog

- nerušit mu jeho prostor, dívat se do očí, nepovzbuzovat, jen si vše zapisovat, počkat až domluví

3. Dialog – doplňující otázky

- klást otázky tak, aby se zapletl do vlastních lží, stupňovat citové napětí, nabídnout polehčující okolnosti v případě přiznání, nechat si od něj podepsat zápis; zopakovat se všemi agresory, každého po rozhovoru odvést do jiné třídy

4. Konfrontace

- všem agresorům naráz oznámit, jak kdo z nich vypovídal – začnou se mezi sebou dohadovat a pomlouvat

Zajistit ochranu oběti – nechat ji bezpečně odejít ze školy (informovat rodiče) nebo zajistit její ochranu! Agresorům oznámit, jak budou postiženi v případě, že oběť znovu napadnou (např. při jakémkoli náznaku šikanování bude snížený stupeň z chování nebo bude případ nahlášen policii).

Zdůraznit, že k jejich snaze napravit situaci bude přihlédnuto ve výchovné komisi.

a) metoda usmíření

Provádí se především **u počátečních stádií šikany a vykazuje-li agresor ochotu své chování změnit.**

Metodě usmíření předchází:

- rozhovor s informátory, nalezení vhodných svědků, rozhovory se svědky
- rozhovor s obětí
- rozhovor s agresory (v případě, že agresor není ochoten ke změně, následuje metoda vnějšího nátlaku)

Společné setkání a hledání nápravy:

- hovořit se třídou v komunitním kruhu (včetně TU), sezení neprotahovat, opakovat asi 1/14 dní, max. 20 min., omluva a usmíření agresora a oběti, předkládání návrhů pro nápravu.
- Vhodné otázky: *Co si myslíte, že není v téhle třídě v pořádku? Co byste mohli udělat, aby se to příště nestalo? Kdo si myslíte, že by byl schopen XY bránit?* (ochránce dát do roviny oficiality, má povinnost ubližování ohlásit).
- Provést max. 4 sezení, při posledním položit otázku, jestli si myslí, že je problém vyřešen.

b) metoda vnějšího nátlaku

Provádí se u pokročilejších forem šikany.

1. Vytvořit výchovnou komisi: vyšetřovatel, třídní učitel, ředitelka (zástupkyně) a nezávislý člověk (pedagog jiné školy, lékař ...)

Před zasedáním nejednat s rodiči agresorů!

2. Celá komise se sejde předem a domluví se, jaké budou asi tresty.

3. Agresoři chodí před komisi a znovu vypovídají, sdělit, že komise rozhodne (tvářit se vážně).

4. Porada komise na trestech. (Trestat intenzivně, ale mít kam stupňovat.)

5. Zavolat agresory a oznámit agresorům tresty.

6. Oznámit potrestání před celou třídou za přítomnosti celé komise! (Agresori si stoupnou u dveří a vyslechnou si rozsudek). **Bez obětí!**

7. Následuje komunitní kruh s třídním učitelem. Při prvním sezení bez obětí!

8. Pozvat rodiče agresorů i obětí. Ne najednou!

Rodiče obětí: informovat, jak bylo zajištěno zdraví jejich dítěte a sdělit, jak byli agresori potrestáni.

Rodiče agresora: rodiče agresorů informovat každého zvlášť, sdělit, jak byly potrestány jejich děti. Upozornit na to, že je to závislé chování („určitě by nechtěli, aby se jejich děti v budoucnu chovaly stejným způsobem ke svým partnerům“). Konstruktivní rozhovor by neměl trvat déle než 45 minut!

VŠE SI NECHAT PODEPSAT!!!

B) Pokročilá šikana – pedagog je svědkem brutálního násilí

1. Překonání šoku pedagogického pracovníka!

2. Bezprostřední záchrana oběti! Odvést okamžitě ze třídy!

(do vrátnice, případné ošetření provádí vyučující nebo pověřená osoba)

3. Informovat ŘŠ a ZŠ (zajištění suplování) a ihned se vrátit zpět do třídy nebo do ní poslat jiného kolegu, příp. pověřit dozorem někoho ze žáků (zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi!).

4. Zalarmovat další pedagogy (ŠMP, VP) a domluvit se na spolupráci při vyšetřování – i za cenu přerušení výuky! Nejlépe rozdělit třídu na 2 poloviny, zabezpečit pedagogický dozor.

5. Pokračovat v pomoci a podpoře oběti (dát oběti napít, zajistit lékařské vyšetření)! Po návratu od lékaře nepouštět oběť zpět do třídy.

6. Kontaktovat rodiče oběti. (provádí ŘŠ)

Při rozhovoru s rodiči se vyvarovat slova šikana, lépe je používat trápené nebo ubližované dítě. Hovořit s nimi „na rovinu“, ujistit je, že se konflikt řeší. Dohodnout s rodiči, jakým způsobem bude **zajištěna bezpečnost žáka** (nejlépe nechat doma).

7. Ohlásit celou věc na OSPOD a PČR.

8. Následuje vlastní vyšetřování.

Účastní-li se šikanování většina problémové třídy nebo jsou-li normy agresorů třídou akceptovány, doporučuje se, aby šetření vedl odborník – specialista na problematiku šikanování z PPP, SVP, diagnostického ústavu, krizového centra apod.

Postup pedagogického pracovníka

- informují-li rodiče pedagogického pracovníka o podezření na šikanování nebo má-li pedagogický pracovník podezření na šikanování, spolupracuje s metodikem prevence a výchovným poradcem a ŘŠ - zahájí se vyšetřování
- spolupodílí se na vyšetřování šikany dle pokynů ředitele školy
- vždy informuje rodiče o výsledcích vyšetřování šikany, a to i v případech, že se podezření neprokáže
- navrhne na pedagogické radě potrestání agresorů
- v případě negativních dopadů šikanování na oběť je nutné zprostředkovat péči

pedagogicko - psychologické poradny, střediska výchovné péče, speciálně pedagogického centra nebo dalších odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů (zajistí ŠPP)

Postup ředitele školy

- přijme informaci o šikanování (pedagogický pracovník, rodič, žák)
- rozhodne, zda škola zvládne řešit šikanu vlastními silami nebo zda potřebuje pomoc zvenku a je nezbytná její součinnost se specializovanými institucemi a Policií ČR.
- zajistí informování dotčených rodičů o vyšetřování šikany nebo sám informuje o výsledcích vyšetřování šikany
- v mimořádných případech doporučí rodičům dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení SVP, případně doporučí realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v místě příslušném diagnostickém ústavu (spolupráce se ŠMP, VP)
- podá návrh orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu a to bez zbytečného odkladu
- dojde-li k závažnějšímu případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu (provinění) oznámí tuto skutečnost Policii ČR
- projedná v pedagogické radě potrestání agresorů

NÁSLEDNÁ VÝCHOVNÁ OPATŘENÍ

Výchovná opatření (pro potrestání agresorů) - řídí se podle platného školního řádu a jsou to:

- napomenutí a důtka třídního učitele
- důtka ředitele školy
- snížený stupeň z chování
- převedení do jiné třídy, popř. jiné školy

Další práce s agresorem (spolupráce se ŠPP)

- jeho náhled na vlastní chování
- motivy jednání
- rodinné prostředí
- v případě potřeby mu zprostředkovat péči pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče, klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů

Pro nápravu situace ve skupině je potřeba pracovat s celým třídním kolektivem. Je nezbytné vypořádat se i s těmi, kteří přihlíželi, ale nezasáhli.

V mimořádných případech lze užít další opatření:

- ředitel školy doporučí rodičům dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení SVP
- ředitel školy doporučí realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v místě příslušném diagnostickém ústavu
- ředitel školy podá návrh orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu

V Praze dne

.....

.....

PŘÍLOHA Č. 2

Školní program proti šikanování

Informace pro rodiče

Šikanování je mimořádně nebezpečná forma násilí, která ohrožuje základní výchovné a vzdělávací cíle školy. Šikana se v zárodečné fázi vyskytuje téměř v každé škole, a proto je nutné věnovat tomuto jevu zvláštní pozornost.

Naší škole záleží na tom, aby se žáci ve škole cítili spokojeně a bezpečně. Snažíme se společně vytvářet tvůrčí přátelské prostředí, ve kterém je žák úspěšně zařazen do třídního kolektivu, může se harmonicky vyvíjet a žádná forma násilí zde nebude mít místo.

Z právního hlediska je šikanování v řadě případů naplnění skutkové podstaty řady trestních činů: omezování osobní svobody, vydírání, vzbuzení důvodné obavy, krádeže, loupeže, ublížení na zdraví, poškození cizí věci, znásilnění, pohlavního zneužívání...

Čeho si rodiče mají všímat

- Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.
- Dítě nemá kamarády, s nimiž by trávil volný čas, navštěvovalo je, telefonovalo s nimi apod.
- Nechuť jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo školu rádo). Ztráta chuti k jídlu. Dítě odkládá odchod z domova, při bedlivější pozornosti je na něm poznat strach.
- Dítě nechodí ze školy a do školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem.
- Dítě chodí ze školy hladové (agresoři mu berou svačinu nebo peníze na jídlo).
- Dítě má neklidný spánek, usíná s pláčem, křičí ze snu.
- Dítě bývá smutné či apatické, trpí výkyvy nálad, možné zmínky o sebevraždě. Odmítá se svěřit, co ho trápí.
- Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se.
- Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (např. opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze.
- Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.

- Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje zlobu i vůči rodičům.
- Dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma. Své zdravotní potíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.).
- Dítě se vyhýbá docházce do školy.
- Dítě se zdržuje doma víc, než mělo ve zvyku.

Co dělat v případě podezření na šikanu

- Pokud se Vám dítě svěří, důvěřujte mu, podpořte ho a slibte mu pomoc.
- Pokuste se zjistit co nejvíc informací – podrobností.
- Informujte školu o podezření na šikanování. Obracejte se na třídního učitele, ŠPP nebo na vedení školy.
- Při řešení problému spolupracujte se školou, ta bude respektovat požadavek na zachování důvěrnosti informací.

Časté omyly = co není pravda

- ...ten kdo šikanuje, je vyšinutý jedinec...
- ...ten, kdo je týrán, si za to může sám...
- ...mému dítěti se to nemůže stát (být agresorem, být obětí)...
- ...přísná kázeň to vyřeší...
- ...je to jen kočkování, vždycky to bylo, není to žádný problém...
- ...taková je doba, nedá se s tím nic dělat...
- ...není to moje věc, ať si to vyřeší tam, kde se to děje...
- ...vše se vyřeší změnou skupiny (třídy, školy)...
- ...ostatní ze skupiny (třídy) do toho netahejte, ti za nic nemůžou, nic nezmění a nic neřeknou, protože přece nebudou bonzovat...

Co nabízíme my

- Všechny informace bereme vážně.
- Každou situaci profesionálně prošetříme podle dohodnutých postupů.
- Podělíme se o všechny informace, které poskytovat můžeme a o které budete mít zájem.
- Poradíme Vám, kam se obracet pro odbornou radu, kde sehnat další informační zdroje.

- Víme, čeho si máme všímat a jak odhadnout stupně šikany.
- Víme, jakých konkrétních chyb se máme při vyšetřování šikany vyvarovat.
- Máme speciální krizové plány, které nám pomáhají rychle reagovat a vyhodnotit informace z šetření.
- Víme, že šikanu musíme řešit komplexně, proto tam, kde končí naše profesní kompetence, spolupracujeme s odborníky.

Vážení rodiče, přinášíme pouze letmé nahlédnutí do problematiky šikany.

Více informací naleznete např. na webových stránkách:

www.minimalizacesikany.cz

PŘÍLOHA Č. 3

Informační leták pro žáky

- Nikdo nemá právo druhému ubližovat!
- Spolužáci se k tobě chovají nepřátelsky, ubližují ti a ty nevíš, jak dál.
- Víš o někom, kdo je šikanován, a je ti ho líto.

PŘEKONEJ STRACH A ZAJDI ZA UČITELEM, KTERÉMU

DŮVĚŘUJEŠ. Může to být například:

- tvoje třídní paní učitelka / třídní pan učitel
- paní učitelka Menclová (školní metodička prevence pro 1. stupeň)
- paní učitelka Kratochvílová (školní metodička prevence pro 2. stupeň)
- pan učitel Toman (výchovný poradce, zástupce)
- paní ředitelka
- pan učitel Braun (školní psycholog)
- pan učitel Horáček (školní etoped)

Co je to šikanování?

Za šikanování se považuje to, když jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně ubližuje druhým. Znamená to, že ti někdo, komu se nemůžeš ubránit, dělá, co ti je nepříjemné, co tě ponižuje, nebo to prostě bolí. Strká do tebe, nadává ti, schovává ti věci. Ale může ti znepríjemňovat život i jinak. Pomlouvá tě, intrikuje proti tobě, navádí spolužáky, aby s tebou nemluvili a nevšíkali si tě. Později se otravování života stupňuje a zdokonaluje. Nastupuje fyzické násilí (bití, krádeže a poškozování věcí). Šikanování je vážná věc a v radě případů bývá trestným činem.

Proč bývá člověk šikanován?

Není to proto, že by byl špatný, nebo proto, že by si to nějak zasloužil. Chyba není v něm, ale ve špatných vztazích mezi některými spolužáky. Převládá v nich bezohlednost a násilí.

Jak se můžeš bránit?

Když se ptali jednoho zoufalého žáka, proč o svém trápení neřekl rodičům, odpověděl: „Já nevím, když přijdu domů, tak se na to snažím nemyslet. A doufám, že už to bude lepší.“ Myslet si, že to bude lepší, je omyl. Nikomu nic neřct, je strkání hlavy do písku, které situaci jenom zhoršuje. Nevzdávej to a udělej následující:

- Obrat' se na učitele, kterému důvěřuješ. Může ti skutečně pomoci, bude ti věřit a neprozradí tě.
- Svěř se svým rodičům.
- V případě, že nenajdeš odvahu říct to ani svým rodičům, zavolej na:
 - **Linku bezpečí** na tel. 116 111(volání je zdarma z pevných i mobilních telefonů)

PŘÍLOHA Č. 4

Spolupracující organizace:

- **Městská policie Praha 8**
- **OSPOD**
- **PPP – Praha 8**
- **MČ Praha 8, protidrogová koordinátorka**